

**Особливості організації освітнього процесу
в закладах дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році
(методичні рекомендації)**

Савчук О.С., методист НМЦ
безперервної педагогічної освіти ІППОЧО

Організація освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році здійснюється відповідно до Закону України «Про освіту», Закону «Про дошкільну освіту» (із змінами), Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (у редакції наказу МОН від 29.07.2019 № 1038), Базового компоненту дошкільної освіти, інших нормативно-правових актів.

Інформація щодо роботи закладів дошкільної освіти в умовах сьогодення висвітлена в інструктивно-методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України від 30.07.2020 № 1/9-411 «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році». *Ознайомитися з переліком чинних освітніх програм та навчально-методичної літератури для закладів дошкільної освіти можна за посиланням <https://goo.gl/17YmaJ>* (лист МОН України від 22.07.2020 № 1/9-394 «Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах освіти у 2020/2021 навчальному році»),).

Акцентуємо увагу! *Наявність освітньої програми закладу дошкільної освіти є обов'язковою* (ч. 2 ст. 11 Закону України «Про дошкільну освіту»). На цьому наголошено у листі МОН України від 09.12.2019 № 1/9-750 «Щодо освітніх програм у закладах дошкільної освіти». Вимоги до освітніх програм містяться у ст. 33 Закону України «Про освіту» та ст. 23 Закону України «Про дошкільну освіту».

У Законі України «Про освіту» вказано, що «заклади освіти можуть використовувати типові або інші освітні програми, які розробляються та затверджуються відповідно до цього Закону та спеціальних законів» (ч. 3. ст. 33). Виходячи з вищезазначеного, *заклади дошкільної освіти як основну частину своєї освітньої програми можуть використовувати схвалені чи рекомендовані Міністерством освіти і науки України програми*, за необхідності, доповнюючи її додатковими освітніми компонентами (лист МОНУ від 09.12.2019 № 1/9-750). У цьому випадку в освітній програмі закладу необхідно чітко зазначати назву (назви) та реквізити таких програм (номер та дату листа МОН або ІМЗО, у якому вказано рішення про надання відповідного всеукраїнського грифу). При формуванні освітньої програми ЗДО доречно використовувати відповідні методичні рекомендації ІППОЧО (лист ІППОЧО від 09.12.2019 № 01-08/925 «Щодо формування освітньої програми закладу дошкільної освіти»).

У закладі дошкільної освіти *можна використовувати одночасно кілька комплексних* (у різних вікових групах, тобто для однієї вікової групи

обирається тільки одна комплексна програма) та парціальних програм (для поглиблення змісту інваріантної складової та/або забезпечення варіативної складової змісту БКДО). Першочергове право вибору комплексної освітньої програми мають вихователі кожної вікової групи із врахуванням думки всіх спеціалістів (музкерівника, інструктора з фізкультура і т. п.), особливостей роботи ЗДО та конкретної групи, думки батьків вихованців тощо. Рішення щодо вибору певних освітніх програм педагогічний колектив має прийняти орієнтовно за два-три місяці до початку навчального року, оскільки перелік обраних програм формує основну частину освітньої програми ЗДО та саме на основі освітньої програми заклад складає та затверджує план роботи на рік та оздоровчий період, що конкретизує організацію освітнього процесу (п.7 ст. 23 Закону України «Про дошкільну освіту»).

З метою прийняття обґрунтованого рішення щодо вибору програм педагогам доцільно знайомитися із змістом різних освітніх програм для галузі дошкільної освіти. Це можна зробити за допомогою сайту Міністерства освіти і науки України (шлях: освіта - дошкільна освіта - програми розвитку дітей) або за посиланням <https://cutt.ly/3ucOvj2>. Тут є представлені чинні редакції таких комплексних програм, як «Я у Світі» (2019 р.), «Українське дошкілля» 2017 р.), «Впевнений старт для дітей старшого дошкільного віку» (2017 р.); а також більшість парціальних програм, навіть тих, у яких завершився чинний гриф, але їх зміст може слугувати основою для розробки додаткових окремих освітніх компонентів освітньої програми закладу або окремої локальної парціальної програми.

Під час вибору програм особливу увагу необхідно звертати на терміни дії грифів МОН України. Одна із комплексних освітніх програм, зокрема - «Світ дитинства», втратила чинність цього року у редакції від 26.06.2015 р.

Звертаємо увагу на те, що у значній кількості парціальних програм теж завершився термін дії всеукраїнських грифів:

1. Дитина у світі дорожнього руху. Програма з формування основ безпечної поведінки дітей дошкільного віку під час дорожнього руху (гриф від 25.12.2014);

2. Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку (гриф від 25.02.2015);

3. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот. Програма. (гриф від 18.03.2015);

4. Мудрі шахи. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи (гриф від 05.05.2015);

5. Цікаві шашки. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шашки (гриф від 05.05.2015);

6. Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу). Програма з фізкультурно-корекційної роботи в ДНЗ за авторською естетико-оздоровчою системою (гриф від 05.50.2015).

Тому необхідно уважно слідкувати за інформацією щодо перевидання вищезазначених програм у новій редакції. Якщо певні програми не будуть перегрифовані, то заклад дошкільної освіти, у разі наявності поглибленої

роботи з певних напрямів та діяльності гуртків/секцій/студій, для забезпечення варіативної складової має розробити свої власні локальні парціальні програми (вони можуть укладатися на основі попередніх всеукраїнських парціальних програм із врахуванням сучасних норм та особливостей закладу) або можна передбачити основні вимоги (завдання, зміст та очікувані результати) щодо реалізації цих напрямів в освітній програмі закладу як додаткові освітні компоненти. Інструктивно-методичні рекомендації щодо розроблення програм для дошкільної освіти викладені у відповідному листі МОН України від 28.02.2013 № 1/9-152.

Є програми, які цього року влітку були перегрифовані, і відповідно використовувати їх можна буде тільки у новій редакції:

1. Дитина. Комплексна освітня програма для дітей від 2 до 7 років (Лист МОНУ від 23.07.2020 № 1/11-4960);

2. Дитяча хореографія. Програма (парціальна) хореографічної діяльності дітей від 3 до 7 років. Навчально-методичний посібник (гриф від 18.05.2020);

3. Шкіряний м'яч. Програма (парціальна) та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у футбол (гриф від 14.07.2020);

4. Настільний теніс. Програма (паціальна) та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в настільний теніс (гриф від 14.07.2020);

5. Англійська мова для дітей дошкільного віку. Програма та методичні рекомендації (Кулікова І.А., Шкваріна Т.М., (гриф від 28.07.2015, але є інформація, що оновлене видання подано на розгляд відповідної комісії МОН).

Окремо варто зупинитися на програмах, які у цьому навчальному році педагоги зможуть використовувати востаннє у зв'язку із завершенням п'ятирічного терміну надання грифів. У цій ситуації треба уважно слідкувати за інформацією МОН щодо переліку рекомендованої літератури і у разі отримання наступними програмами нових грифів до початку навчального року, використовувати їх у новій редакції:

1. Дитина в дошкільні роки. Комплексна освітня програма (від 06.11.2015, є інформація про подання цієї програми на перегрифування);

2. Шаховими стежинами. Програма та методичний посібник з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи (від 28.12.2015);

3. Юний легкоатлет. Парціальна програма з фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку (28.12.2015);

4. Безмежний світ гри з LEGO. Програма розвитку дітей від 2 до 6 років і методичні рекомендації (28.12.2015);

5. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях. Навчальна програма та календарно-тематичний план (від 29.12.2015).

Звертаємо увагу! Цього року отримала всеукраїнський гриф альтернативна програма з формування культури інженерного мислення у дітей дошкільного віку «STREAM – освіта або Стежинки у всесвіт» (лист ІМЗО від 14.07.2020 № 22.1/12-Г – 274) і може використовуватися як парціальна програма. МОНУ пропонує одним із пріоритетів обрати удосконалення роботи

з формування математичної компетенції, враховуючи, що 2020/2021 н.р. оголошено Роком математики.

Також вийшла нова освітня комплексна програма «*Впевнений старт для дітей молодшого дошкільного віку*» та навчально-методичне забезпечення до неї (лист ІМЗО від 18.05.2020, лист МОН від 23.07.2020 № 1/11-4934). Автори вищезазначеного програмно-методичного комплексу готують всеукраїнську презентацію з метою більш детального ознайомлення педагогічної та батьківської громадськості з її концептуальними засадами та змістом. Також оновлено парціальну програму з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі» (лист ІМЗО від 08.11.2019 № 22.1/12-Г-1054).

У педагогів, які розпочинають працювати з дітьми за програмно-методичними комплектами «*Впевнений старт*», часто виникають питання щодо укладання орієнтовного розкладу занять на тиждень. Авторами передбачено розклад навчального навантаження у формі карти активності, яка розроблена на 2 тижні для роботи з дітьми старшого дошкільного віку та на 3 тижні – для роботи з дітьми середнього дошкільного віку. Саме такий формат, на думку авторів, дозволяє повноцінно наповнити весь день дітей різними змістовними видами діяльності, на відміну від звичного для більшості педагогів формату, коли домінантою є тільки заняття (у такій ситуації часто забувається про цінність, важливість інших видів діяльності та активностей). Поряд з цим, якщо педагогам та адміністрації закладу зручніше орієнтуватися у тижневому розподілі навчального навантаження, щоб чітко розуміти дні та час проведення занять з музичного та фізичного виховання, можна використовувати також і розподіл на тиждень. Пропонуємо варіанти такого розподілу із максимальним врахуванням пріоритетних видів діяльності та справ дошкільника, які запропоновано у плануванні «Впевненого старту» - Книзі вихователя.

Орієнтовний розклад занять за ПМК
«Впевнений старт для дітей середнього дошкільного віку»

День тижня	Заняття
Пн	1. Заняття з пріоритетом мовленнєвої та пізнавально-дослідницької* діяльності. 2. Фізкультура.
Вт	1. Заняття з пріоритетом художньо-естетичної** та пізнавально-дослідницької* діяльності. 2. Музичне заняття.
Ср	1 Заняття з пріоритетом мовленнєвої та пізнавально-дослідницької* діяльності.
Чт	1. Заняття з пріоритетом пізнавально-дослідницької* та художньо-естетичної діяльності**/ Соціоігрове проектування. 2. Фізкультура.
Пт	1. Заняття з пріоритетом мовленнєвої діяльності/ Соціоігрове проектування.

	2. Музичне заняття.
--	---------------------

*Пізнавально-дослідницька діяльність включає такі підрозділи: у світі предметів, у світі природи, у світі людей та елементарні математичні уявлення.

**Художньо-естетична діяльність включає такі підрозділи: малювання, ліплення, аплікація та конструювання.

Орієнтовний розклад занять за ПМК
«Впевнений старт для дітей старшого дошкільного віку»

День тижня	Заняття
Пн	1. Заняття з пріоритетом мовленнєвої, пізнавально-дослідницької (у світі природи) та художньо-естетичної діяльності.
Вт	1. Заняття з пріоритетом пізнавально-дослідницької (математика) та художньо-естетичної (конструювання) діяльності. 2. Музичне заняття.
Ср	1. Заняття з пріоритетом мовленнєвої (грамота, художня література), пізнавально-дослідницької (у світі людей) та художньо-естетичної діяльності. 2. Фізкультура.
Чт	1. Заняття з пріоритетом пізнавально-дослідницької (у світі предметів, математика) та мовленнєвої діяльності/ Соціально-ігрова проектна діяльність. 2. Музичне заняття.
Пт	1. Заняття з пріоритетом художньо-естетичної та пізнавально-дослідницької (у світі природи) діяльності/ Соціально-ігрова проектна діяльність. 2. Фізкультура.

Орієнтовний розподіл занять для старшої групи укладено з урахуванням:

- у кожному 2 та 4 дні міститься математичний зміст роботи;
- у кожному 1, 3, 5, 6 та 8 днях міститься зміст художньо-естетичної діяльності (у 1 та 6 дні зміст роботи вміщено у Книзі дошкільника, у 3 та 8 дні - у Альбомі, 5 день включає художньо-естетичну діяльність як пріоритетну, пропозиції до організації містяться у Книзі вихователя та на порталі);
- завдання з мовленнєво-комунікативної діяльності містяться практично щодня, пріоритетними є 1 та 7 дні (упродовж дня). У середу (3 та 8 дні) у карті активностей вказана грамота (оскільки системна робота з цього питання у Книзі вихователя не простежується, педагоги самостійно можуть доповнювати план завданнями з навчання основ грамоти відповідно до вимог програми «Впевнений старт»).

Наголошуємо! Книги для вихователя з ПМК «Впевнений старт» є готовим перспективно-календарним плануванням, у якому вихователі проставляють дати на перспективу, вносять записи щодо корекції запропонованих форм роботи та фіксують певні проміжні результати. Поряд з цим, це планування потребує уточнення з метою забезпечення системності

змісту здоров'язбережувальної (комплекси ранкової гімнастики та гімнастики після сну, види загартовувальних процедур, комплекси фізичних вправ на свіжому повітрі, перелік рухливих ігор, Дні здоров'я, фізкультурні розваги й свята, походи за межі ЗДО) та пізнавальної (спостереження) діяльності. Також, якщо у закладі не має інструктора з фізкультури, вихователям необхідно доповнити планування тематикою занять з фізкультури.

Пріоритетні напрями роботи на навчальний рік заклад дошкільної освіти визначає самостійно, виходячи із аналізу роботи колективу за минулий рік з урахуванням виявлених проблем та потреб закладу. Найважливіше, на що має бути спрямована робота управлінсько-методичної служби - це *формування готовності педагогів свідомо й постійно підвищувати свій професійний рівень упродовж життя*. Слід відмовитися від домінування функції контролю й приділити максимум уваги модеративно-фасилітаторній допомозі педагогам, стимулювати генерацію нових ідей, розкривати їх творчий потенціал.

Досить актуальним для дошкільної освіти залишається питання *забезпечення її якості*. До повноважень керівника закладу освіти включено реалізацію функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, (ч. 3 ст. 26 Закону України «Про освіту»); до повноважень педагогічної ради ЗДО віднесено формування системи та затвердження процедури внутрішнього забезпечення якості освіти (ч. 2 ст. 20 Закону України «Про дошкільну освіту»). Поряд з цим на рівні держави поки що не розроблені єдині критерії якості дошкільної освіти та рекомендації щодо формування такої системи саме у закладі дошкільної освіти.

За сучасними дослідженнями, проведеними за ініціативи МОН України представниками ЮНІСЕФ та ВФ «Крок за кроком», Європейська рамка якості раннього розвитку і дошкільної освіти містить 5 основних складових: 1) доступність, 2) педагогічні кадри, 3) освітня програма, 4) моніторинг та оцінка, 5) політика і фінансування. Заклад дошкільної освіти у межах своїх повноважень може повноцінно впливати на рівень якісного забезпечення чотирьох із п'яти запропонованих складників.

Допомогти розібратися більш детально у цьому питанні можуть матеріали результатів національного дослідження критеріїв якості дошкільної освіти, яке проводилося в рамках міжнародного проекту «Міжнародні критерії якості дошкільних освітніх програм» та матеріали тренінгів, розроблених та проведених за підтримки ЮНІСЕФ та ВФ «Крок за кроком», які спрямовані на підвищення обізнаності педагогічних працівників з критеріями якості дошкільної освіти з використанням Європейської рамки якості дошкільної освіти (ознайомитися можна за посиланням <https://cutt.ly/gunTaiJ>). Також вважаємо доцільним переглянути та обговорити з педагогами серію вебінарів в рамках проекту «Підвищення якості дошкільної освіти в Україні». Ознайомитися з тематикою всіх 10 вебінарів (проходили з грудня 2019 р. по квітень 2020 р.) із посиланнями для відео-перегляду можна тут <http://knowledge.org.ua/uk/10-vebinariv-krok-za-krokom/>.

Сучасний світ регулярно підкидає нам нові виклики, тож дедалі актуальнішою стає навичка вміння швидко пристосовуватися до змін і бути

гнучким. Ускладнена епідеміологічна ситуація не тільки у нашій країні, а й у всьому світі та перебування всіх закладів освіти на довготривалому карантині довела *актуальність роботи з підвищення інформаційно-цифрової компетентності педагогів закладів дошкільної освіти*. Вважаємо доцільним приділити у цьому навчальному році значну увагу розвитку у педагогів навичок впевненого і водночас критичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій та, зокрема, інструментів дистанційної роботи.

Найпростішими і водночас досить багатofункціональними є сервіси Google. Це широковідомий безкоштовний набір он-лайн-ових програмних засобів: поштовий сервіс Gmail, блог-сервіс Blogger, сайт, Google Календар, хмарне сховище Google Диск, сервіси по створенню таблиць, документів, презентацій, сайтів (Документи, Таблиці, Презентації тощо), Google Перекладач, Google Classroom. Важливим у цих сервісах для діяльності педагогів є можливість спільної роботи з колегами на відстані у реальному часі, збереження та надання доступу до перегляду власних матеріалів (відеозанять, презентацій тощо), створення різних форм для збору різноманітної інформації та анкет-опитувальників (Google Forms), що може допомогти налагодити якісний психолого-педагогічний супровід батьків вихованців. Також актуальним є володіння сервісами відеозв'язку, за допомогою яких, у разі необхідності, можна провести спільні онлайн-наради з працівниками, організувати різні онлайн-форми методичної роботи з педагогами та онлайн-зустрічі (міні-заняття) з дітьми групи за підтримки їх батьків (ZOOM, Skype Google Meet). Володіння інформаційно-комп'ютерними технологіями допомагає педагогові відчувати себе комфортно в нових соціально-економічних умовах, а закладу дошкільної освіти - перейти на режим функціонування і розвитку як відкритої освітньої системи.

Сучасні наукові уявлення про ранній розвиток дитини, унікальність перших років її життя, залежність розвитку дитини від соціальних умов та від навколишнього середовища зумовлюють необхідність уважного і дбайливого *розв'язання проблем раннього дитинства*, пошуку нових підходів до розвитку дітей від народження до трьох років, які б відповідали сучасним вимогам. На значну кількість наявних проблем в організації роботи груп раннього віку та шляхах їх вирішення акцентують увагу сучасні науковці Н. Гавриш та О. Безсонова (журнал «Дошкільне виховання» № 5, 2020 р.). Це і кадровий потенціал (часто працюють педагоги з найнижчим професійним рівнем), і перевищення кількості дітей у групах, і формат організації освітнього процесу (перевага фронтальної, а не індивідуально-підгрупової діяльності) та далеко не завжди гармонійні стосунки з батьками вихованців (очікування сторін від взаємодії часто не збігаються). Тож варто детально проаналізувати якість надання освітніх послуг дітям раннього віку в закладі та окреслити шляхи їх удосконалення.

З метою якісного забезпечення соціально-морального, емоційно-ціннісного розвитку дітей; формування у них свідомого відповідального ставлення до себе, свого здоров'я, до інших навколо, до оточення і довкілля варто продовжувати роботу із реалізації сучасного напрямку освіти як *освіта*

для сталого розвитку (парціальна програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», гриф від 12.02.2019.).

Питання якісної організації фізкультурно-оздоровчої роботи є завжди актуальним, адже зміцнення та збереження здоров'я дітей – одне із головних завдань ЗДО. Для визначення результатів педагогічного впливу на фізичний розвиток дітей та його відповідність запланованим результатам, сприяння оптимізації рухової активності, забезпечення ефективного розв'язання завдань фізичного розвитку та оздоровлення дітей у тісній співпраці педагогів і медичних працівників доцільно налагодити системне проведення дієвого медико-педагогічного контролю відповідно до вимог листа МОН України від 12.12.2019 № 1/9 – 765 «Щодо організації медико-педагогічного контролю на заняттях з фізкультури в закладах дошкільної освіти».

Одним із основних завдань залишається формування життєвої компетентності дитини на основі набутих знань. Тому варто продовжувати роботу щодо зміни акцентів дошкільної освіти із знаннєвого на забезпечення реального діяльнісного підходу на засадах інтеграції, реалізації можливості вільного вибору дітьми виду діяльності, організації освітнього процесу у форматі проживання разом з дітьми кожного повноцінного дня.